

FESTIVAL
ROMSKE
KULTURE I
AKTIVIZMA

FRKA#2

Foto: Natalija Salnikova

FRKA#2 u Mikser hausu

Festival romske kulture i aktivizma (FRKA) održava drugi 30. septembra i 1. oktobra u *Mikser hausu*. Tokom dvodnevnih manifestacija biće održane brojne diskusije o aktuelnim problemima i trenutnoj situaciji u pogledu društvenog uključivanja Roma u Srbiji, projekcije filmova, interaktivni likovni program, koncerti... Debatne panele koji se bave različitim temama (obrazovanje Roma, zapošljavanje, prava romskih žena i devojčica, prava na stanovanje i dr) pratiće filmovi koji se bave životom Roma u ovom regionu. Prvog festivalskog dana publika će imati priliku da pogleda višestruko nagrađivano dokumentarno ostvarenje *Naša škola / Our School* (2011), o troje romske dece iz malog grada u Transilvaniji koja učestvuju u projektu ukidanja segregacije u lokalnoj školi boreći se sa humorom, optimizmom i visprenošću protiv ravnodušnosti, tradicije i predrasuda. Biće prikazan i igrani film *Papuša / Papusza* (2013) zasnovan na istinitoj priči o dirljivoj sudbini prve romske pesnikinje koja je zapisala i objavila svoje pesme što je bilo u suprotnosti sa tradicionalnim ponašanjem žena u romskoj zajednici.

U okviru muzičkog programa prvog dana festivala nastupiće grupa *Kal* sa brojim gostima iz kulturnog i javnog života (Zoran Kesić, Sergej Trifunović, Marko Šelić Marčelo, Slobodan Boda Ninković) i *Grubb*, a 1. oktobra, na večeri pod nazivom *Dame pevaju romski bluz* nastupaju romski bend iz Niša *VeryNaiss*, kao i Bilja Krstić, Ana Stanić i Bojana Stamenov. Posetioci u *Mikser hausu* moći će da učestvuju i u procesu stvaranja jednog umetničkog dela koje će raditi multimedijalni umetnik Zoran Tairović.

Festival romske kulture i aktivizma organizuje *Romski kulturni centar* u saradnji sa *Kancelarijom visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR)* i *Centrom za proizvodnju znanja i veština*. Ulaz na sve programe je besplatan. ▲

PANELI

Petak, 30. septembar

- Uvodno izlaganje *Romi i Poglavlje 23*, od 12 do 12.45 sati, učestvuju dr Zorana Mihajlović – potpredsednica Vlade i ministarka građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, dr Vitomir Mihajlović – predsednik *Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine*, Irena Vojačkova Solorano – stalna koordinatorka UN u Srbiji i Osman Balić – direktor *Stalne konferencije romskih udruženja građana*;
- Panel diskusija *Mogućnosti i izazovi u realizaciji prava Roma na stanovanje i aktivnosti u toj oblasti*, od 13 do 14.30, moderatorka Dragana Jovanović Arijas – *Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva*, dr Suzana Paunović – direktorka *Kancelarije za ljudska i manjinska prava*, Jovanka Atanacković – pomoćnica ministra građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Nataša Stanisavljević – sekretarka za socijalnu zaštitu Beograda, dr Goran Bašić – direktor *Instituta za društvene nauke*, Stanka Dimitrov – *Ekumenska humanitarna organizacija*

i dr Zlata Vuksanović Macura – *Društvo za unapređenje romskih naselja*. Prethodi kratak film o romskom naselju *Grmeč*;

- Interaktivna rasprava o filmu *Naša škola*, od 15 do 18, moderatorka Tanja Ranković – UNICEF, Gordana Cvetković – *Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja*, *Grupa za socijalnu inkluziju*, Vuk Raičević – *Praxis*, Violeta Čorić – načelnica odeljenja za prava nacionalnih manjina *Kancelarije zaštitnika građana*, Božidar Nikolić – *Asocijacija pedagoških asistenata* i Nataša Kocić Rakočević – koordinatorka REF za Srbiju;

Subota, 1. oktobar

- Panel diskusija *Zapošljavanje: Prevazilaženje problema sistemske isključenosti*, od 12 do 13.30, moderatorka Aleksandra Petrović – OHCHR, dr Nenad Ivanišević – državni sekretar u Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Zoran Martinović – direktor

Nacionalne službe za zapošljavanje, Brankica Janković – poverenica za zaštitu ravnopravnosti, Rozalija Ilić – *Romski informativni centar iz Kragujevca*, Ivan Sekulović – direktor *Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva*, Dejan Marković – konsultant i Jovan Protić – *Međunarodna organizacija rada*. Prethodi kratki film *Održivo zapošljavanje*;

- Panel diskusija *Prava romskih žena i devojčica*, moderatorka Slavica Vasić – NVO *Mali Princ*, Milana Lazić – *Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost* u kabinetu potpredsednice Vlade Republike Srbije, Slavica Vasić – predsednica NVO *Bibija*, Milana Rikanović – UN *Women* i Danica Jovanović – NVO *Udruženje Roma Novi Bečej*. Prethodi film *Papuša*;

- Konsultativna sednica *Kratko upoznavanje sa mehanizmom za praćenje i izveštavanje o postupanju po preporukama međunarodnih tela za zaštitu ljudskih prava u Srbiji*, od 17 do 18.30, učestvuju Milan Antonijević – YUCOM i Osman Balić.

Naša škola

Papuša

Grmeč

FILMOVI

Dokumentarac iz 2011, *Našu školu* (Rumunija, SAD, Švajcarska, 95 minuta) režirale su Mona Nikoara i Miruna Koka-Kozma, učestvuju Alin Moldovan, Dana Varga i Benjamin Lingurar; Biografsku, igranu dramu iz 2013, *Papuša* (Poljska, 131) režirali su Džoana Kos i Krištof Kraus, u glavnim ulogama nastupaju Jovita Budnik, Zbignjev Valeris i Antoni Pavlicki; Kratak dokumentarni film iz 2016, *Romsko naselje Grmeč* nastao je u produkciji Kancelarije UN za ljudska prava.

SUZANA PAUNOVIĆ: Romi i dalje u najvećem riziku od diskriminacije

NOVA ENERGIJA

Jedna od učesnica panel diskusija koje će biti održane tokom Festivala biće i Suzana Paunović, direktorka Kancelarije za ljudska i manjinska prava. Ona za *Danas* govori o dosadašnjim rezultatima integracije Roma, strategiji za unapređenje njihovog položaja, kao i o svemu što nosi pregovaračko Poglavlje 23, jedno od najkompleksnijih u procesu evropskih integracija.

■ **Iako su najveća nacionalna manjina, Romi su i dalje društvena grupa koja je najviše izložena diskriminaciji u Srbiji. Kako promeniti ovu situaciju?**

– Svest građana o borbi protiv diskriminacije na višem je nivou nego prethodnih godina. Brojne aktivnosti Vlade, civilnog društva i medija doprineli su podizanju svesti ali i boljoj primeni antidiskriminacionog zakonodavstva. Predrasude koje postoje prema Romima i dalje ih marginalizuju i doprinose njihovoj društvenoj isključenosti. Sva istraživanja rađena u prethodnim godinama govore da su Romi i dalje društvena grupa koja je u najvećem riziku od diskriminacije. Čeka nas još puno posla i intenzivnog rada na suzbijanju antiromskih stavova. Romi, kao osetljiva društvena grupa, prepoznati su i u *Vladinoj Strategiji prevencije i zaštite od diskriminacije do 2018. godine*. Srbija će nastaviti da, pre svega, kroz svoje obrazovne programe radi na otklanjanju predrasuda i stereotipa prema Romima. Veća uključenost romske dece u obrazovni proces jedna je od ključnih aktivnosti. Tu vidimo jednu novu energiju u mladim obrazovanim pripadnicima romske nacionalne manjine.

■ **Kakva je strategija za unapređenje položaja Roma u narednih nekoliko godina?**

– Ne govorimo o nekoliko godina jer je Vlada utvrdila politiku do 2025. kad je romska nacionalna manjina i njen položaj u pitanju. Nova *Strategija* zasnovana je na principu inkluzivnosti, decentralizacije, racionalizacije, ekonomičnosti i efikasnosti, kao i na afirmativnim merama. Za razliku od prethodne koja je imala 13 prioritarnih oblasti, nova *Strategija* usmerena je na manji broj oblasti (obrazovanje, zapošljavanje i ekonomsko osnaživanje, stanovanje, zdravlje i socijalna zaštita). *Strategija* je usklađena sa *Strategijom Evropa 2020*, sa operativnim zaključcima sa seminara koje Srbija redovno ima sa Evropskom komisijom. Obaveze iz *Strategije* deo su i *Akcionog plana za Poglavlje 23*. Novom *Strategijom* poverena su veća ovlašćenja, ali i odgovornost lokalnim samoupravama za sprovođenje mera koje se odnose na inkluziju

Roma tamo gde su potrebe i najveće. *Akcionni plan*, koji će konkretizovati i operacionalizovati sprovođenje te *Strategije*, u završnoj je fazi.

■ **Kakvi su dosadašnji rezultati integracije Roma, gde su postignuti najveći uspesi, a gde se suočavamo sa problemima?**

– Kroz sprovođenje prethodne *Strategije za unapređenje položaja Roma do 2015.*, kao i kroz uključenost u *Dekadu za inkluziju Roma (2005-2015)*, Srbija je postigla značajne rezultate koji mogu biti korišćeni kao primer dobre prakse za druge zemlje. Pristup ličnim dokumentima rešen je kroz izmene i dopune *Zakona o vanparničnom postupku* koje su omogućile efikasan naknadni upis u matične knjige rođenih. U periodu od početka primene ovog zakona više od 25.000 ljudi naknadno je upisano u matične knjige rođenih. Osim što su dobili lična dokumenta, njima je omogućen pristup svim pravima. U oblasti zdravlja, rezultati rada 75 zdravstvenih medijatorki doveli su do velikog pomaka u oblasti zdravstvene zaštite. Njihov rad u vezi sa

zdravstvenim prosvetivanjem Roma i Romkinja najuspešnija je mera u javnim politikama preduzetim nakon usvajanja te *Strategije*. U poslednje četiri godine obavljeno je 460.125 poseta, a vakcinisano je više od 30.000 romske dece. Stopa smrtnosti romske dece smanjena je za 50 odsto u odnosu na 2006. Uticale su i na poboljšanje kontrole zdravlja za 4.500 trudnica i porodilja i na to da 11.177 žena izabere svog ginekologa, a njih 12.617 bude obuhvaćeno sistematskim pregledima.

U oblasti stanovanja prvi put je uspostavljena evidencija o broju i mestu neformalnih naselja u Srbiji, što daje mogućnost da se sredstva planski usmeravaju na rešavanje ovih problema. Prema podacima opština u Srbiji su identifikovana 583 neformalna/nelegalna romska naselja. Izrađeni su prvi urbanistički planovi za 12 podstandardnih romskih naselja u 10 opština i detaljno razvijeno 13 modela za unapređenje uslova stanovanja Roma. U ova naselja će se u narednom periodu infrastrukturno ulagati kako bi im se obezbedili bolji uslovi za život. Pored socijalnih stanova kao modela za rešavanje stambenih pitanja, započela je i kupovina prvih seoskih domaćinstava, kao jednog humanijeg modela zbrinjavanja Roma.

■ **Kao najveći problem romske zajednice u Srbiji ističe se obrazovanje?**

– Obrazovanje je preduslov za izlazak Roma iz siromaštva. Mere obrazovne politike usmerene na povećanje obuhvata dece u školama, povećavanja školskog uspeha romskih učenika

uspešno se sprovode u školama i dovele su do prvih efekata, odnosno došlo je do značajnijeg povećanja obuhvata u osnovnoškolskom obrazovanju kod dece iz romske zajednice. Kada je reč o obrazovanju, došlo je do značajnih pomaka. U lokalnim samoupravama radi 181 pedagoški asistent koji doprinosi uključivanju i postizanju boljih rezultata romskih učenika u obrazovanju. Uz njihovu podršku je u predškolske ustanove upisano 1.300 dece, što je od posebnog značaja, imajući u vidu da se dosad pažnja nije posvećivala pripremama za obrazovanje, a što je za rezultat imalo veliku stopu napuštanja školovanja. Primenom mera afirmativne akcije od 2003. na fakultete i visoke škole upisano je 1.782 studenta i 3.438 srednjoškolaca i ustanovljen sistem praćenja redovnosti pohađanja i postignuća učenika. U prethodne dve školske godine obezbeđeno je dodatnih 1.025 stipendija za romske srednjoškolce, kako bi bili motivisani da nastave školovanje.

■ **Kako rešiti problem zapošljavanja Roma?**

– Prema podacima *Nacionalne službe za zapošljavanje*, u prvih sedam meseci ove godine zaposlena su 1.752 Roma ili oko 107 odsto više u odnosu na isti period prethodne godine. To nije slučajno, već je rezultat sistemskih mera koje država sprovodi u cilju unapređenja položaja Roma. Novom *Strategijom* predviđen je set mera koji se odnosi na zapošljavanje, čime će se taj trend nastaviti i u budućnosti. U 2015. evidentirano je 249 privatnih preduzetnika koji su imali zaposlene Rome, čime se otvorio prostor za angažovanje Roma u privatnom sektoru. Kroz projekt *IPA 2012* koji realizuje *Kancelarija za ljudska i manjinska prava* sa ministarstvima u Vladi i *Misijom OEBS* u Srbiji dodatno je podržano 17 najboljih romskih preduzeća koja zapošljavaju oko 60 Roma. Romsko preduzetništvo razvijeno je u različitim sektorima, tekstilnoj industriji, prehrambenoj, poljoprivrednoj, građevinskoj, proizvodnji plastike, reciklažnoj, kao i pružanju usluga: socijalne zaštite, foto i video, higijensko čišćenje, kozmetičke, usluge štamparja širom Srbije. Postoje preduzeća koja imaju dobre prakse u zapošljavanju Roma i Romkinja, što potvrđuje da su moguće radne sredine u kojima su Romi i Romkinje apsolutno prihvaćeni i dobrodošli kao dobri radnici.

■ **Na koji način su sve prava romskih žena i dece ugrožena?**

– Najveći problem ženske romske populacije je nizak nivo obrazovanja što otvara prostor za višestruku diskriminaciju kako u široj društvenoj zajednici tako i u svojoj sredini. One su često žrtve nasilja, u riziku su od trgovine ljudima, teško se zapošljavaju, životni vek im je kraći. Romkinje su diskriminisane u društvu, ali i u porodici, jer se smatra da ne moraju da idu u školu i rade, već da je njihov zadatak da se brinu o porodici, i obrazovanje Romkinja je „jedini put da one shvate da postoji druga, bolja strana za njih, a time i za njihovu porodicu“. Kao jedan od gorućih

Vlada je utvrdila politiku do 2025. kad je romska nacionalna manjina i njen položaj u pitanju: Suzana Paunović

problema u romskoj zajednici je učestalost ranih brakova ili vanbračnih zajednica u koje ulazi polovina Romkinja od 15 do 19 godina i to je problem pošto žene upravo zbog toga rano napuštaju školovanje.

Važno je podići svest kod romske populacije o potrebi obrazovanja i ukazati na pozitivne primere koji su potvrdili da diploma predstavlja ključ koji otvara vrata. Potrebno je preduzimati i dalje čitav niz mera kako bi se došlo do suštinskih promena jer položaj Roma i Romkinja i dalje nije na zadovoljavajućem nivou, ali su učinjeni veliki pomaci u prethodnom periodu.

■ **Koliko smo daleko od ispunjavanja uslova koje pregovaračko poglavlje 23 nosi?**

– Nedavno otvoreno pregovaračko *Poglavlje 23* jedno je od najkompleksnijih u procesu evropskih integracija jer obuhvata pravosuđe i osnovna prava. Unapred je jasno da nas čeka ozbiljan rad do zatvaranja ovog poglavlja – potrebno je da sve što smo propisali brojnim zakonima i strategijama, u punoj meri zaživi u praksi. Ovo poglavlje obuhvata teme od posebnog značaja za svakog građanina Srbije, to su pitanja jačanja nepristrasnosti i profesionalnosti u pravosuđu, borba protiv korupcije, očuvanje standarda zaštite ljudskih prava i prava manjina. Podsetiću da su na *Akcionom planu* zajedno radili Vlada i civilno društvo i da smo se zajedno trudili da ovaj posao uradimo što bolje. Počeli smo da radimo i merimo ostvarene rezultate i pre nego što je ovo poglavlje zvanično otvoreno. Prvi izveštaj o postignutim rezultatima pokazao je da je više od 80 odsto aktivnosti urađeno u onom vremenskom periodu i na način kako je predviđeno *Akcionim planom*. To je najbolja potvrda koliko je ovaj plan realan i koliko svi učesnici u ovom poslu rade ozbiljno i posvećeno.